RECEPTAREA CURENTELOR, DIRECȚIILOR ŞI TENDINȚELOR DIN FOLCLORISTICA ROMÂNEASCĂ ÎN BUCOVINA (I)

ELENA PASCANIUC

The Reception of the Movements, Directions and Trends of the Romanian Folkloristics in Bukovina (I)

(*Abstract*)*

The ideas and tendencies of modernizing the Romanian society advanced by the scholars of the Romanian territories in 1848 and afterwards had a national character of enlightening and romantic inspiration. Three of the cultural objectives promoted by Romanian scholars – the exploration of the past invested with ethical value for contemporaries; the pleading for an original national literature inspired by Romanian realities and folk creations; the collectingof folk literature expressions – are closely related to the realization of the "notable theoretical beginnings" in the field of Romanian folklore.

An important role in the development and evolution of the Romanian folklore school had Vasile Alecsandri, as an enthusiastic representative of the romantic trend. The basics of the Romanian comparative scientific folklore are due to the encyclopedic scholars Al. I. Odobescu and B. P. Hasdeu. The methodology and the working tools they have imposed on the act of collecting folkloric materials have put the first step towards the scientific legitimacy of the entire group of ethnological sciences. The work and activity of Ovid Densusianu remain decisive for the Romanian folklore in the first half of the 20th century. As a trendsetter in his methodological conception, he predicts the study of folklore in close connection with philology and the necessity of comparing Romanian folklore with foreign folklore. The orientations proposed by Nicolae Iorga, the sociological school founded by Dimitrie Gusti (focused on the writing of rural monographs) and the one founded by Constantin Brăiloiu, the creator of the Romanian ethnomusicology, are also decisive for the evolution of this research field.

In the particular case of Bukovina, the arrival of the revolutionaries from Moldavia and Țara Românească in Chernivtsi, the national-cultural emancipation, the collection and valorization of the folk creation, the constant work of Vasile Alecsandri, who wrote folklore articles and collected folk songs and poems for the first two Romanian periodicals which appeared in Chernivtsi – all that was a powerful impetus for awakening interest in the field of folklore. I. G. Sbiera, Simion Florea Marian, Dimitrie Dan, Elena Niculiță-Voronca remain the reference names for folklore in Bukovina, as they have also inspired generations of folklore collectors. Their affiliation

* Traducere: Ștefănița-Mihaela Ungureanu.

Analele Bucovinei, **XXVI**, *1*(52), p. 181–201, Rădăuți – București, 2019

BDD-A32680 © 2019 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:59:58 UTC)

with folkloric movements or schools that have contributed to the affirmation of Romanian folklore as an independent science is analyzed in the following article.

Keywords: Romanian folklore, movements, directions, schools, representatives, folklorists from Bukovina.

I. Probleme generale. Literatura română veche manifestă, prin câțiva reprezentanți ai ei, o timpurie „înclinare către popular", identificată şi analizată de Gheorghe Vrabie în psalmii lui Dosoftei, de exemplu, care adoptă prozodia versului național (ritmul trohaic, rima pereche), sau la cronicarul Ion Neculce, care introduce la începutul *Letopisețului* său *O samă de cuvente* „auzite den om în om, de oameni vechi şi bătrâni". Concluziile autorului lucrării *Folcloristica română. Evoluție, curente, metode* sunt clare în această privință: „Dosoftei [...] în loc să continue o tradiție sterilă a puținei poezii erudite în stil medieval, el se apropie de o sursă firească de inspirație, de poezia populară, în care află taina renovării ei. [...] Altminteri, mitropolitul moldovean a aflat în literatura şi limba poporului, a graiului şi formelor poetice tradiționale, izvorul viu"[1]. Iar despre Ion Neculce folcloristul afirmă: „Cele 42 de legende culese de acesta constituie un prim izvor folcloric, iar noi vedem în cronicar pe un prim culegător de tradiții populare"[2]. Astfel, preocupările pentru folclor în spațiul cultural românesc au fost stabilite ca datând din secolul al XVII-lea. Începutul cercetării faptelor etnofolclorice în spațiul românesc îi este atribuit principelui cărturar iluminist Dimitrie Cantemir, care, la începutul secolului al XVIII-lea, insera în *Descriptio Moldaviae* descrieri şi comentarii privind cultura populară tradițională a moldovenilor. La sfârşitul aceluiaşi secol, Gheorghe Şincai, Ion Budai Deleanu, învățații Şcolii Ardelene în general, erau buni cunoscători ai unui folclor al obiceiurilor, al proverbelor, ghicitorilor, colindelor – cărora caută să le găsească originea romană, „schițând din această epocă o metodă comparativă în studiul folclorului"[3].

Primele colecții de folclor au fost realizate sub zodia curentului romantic, a cărui idee centrală în privința poeziei populare – a literaturii populare în general – a fost brodată pe vechimea ei şi pe faptul că, fiind o creație colectivă, poate demonstra existența ființei naționale a unui popor.

Ideile şi tendințele de modernizare a societății românești, avansate de cărturarii pașoptiști şi postpașoptiști din Țările Române, au avut un caracter național de inspirație iluministă şi romantică. Trei dintre obiectivele culturale promovate de cărturarii pașoptiști – explorarea trecutului, investit cu valoare etică pentru contemporani; pledoaria pentru o literatură națională originală, inspirată din realitățile românești şi din creațiile populare; adunarea expresiilor de literatură

[1] Gheorghe Vrabie, *Folcloristica română. Evoluție, curente, metode*, [București], Editura pentru Literatură, 1968, p. 8–9.
[2] *Ibidem*, p. 9.
[3] *Ibidem*, p. 24.

BDD-A32680 © 2019 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:59:58 UTC)

populară (poporană) – stau în strânsă legătură cu realizarea „începuturilor teoretice notabile" pentru domeniului folcloristicii românești.

În secolul al XIX-lea, cultura spirituală a poporului a fost denumită prin cuvântul „folklore" (știința poporului), creat de William Thoms. Termenul a fost folosit în spațiul românesc prima oară (1882) de Ionescu-Gion. B. P. Hasdeu îl preia şi el, explicându-l astfel: „credințele cele mai intime ale poporului, obiceiele şi apucăturile sale, suspinele şi bucuriele", „toate prin câte se manifestă spiritul unui popor, obiceiele lui, ideile-i despre sineşi şi despre lume, literatura lui cea nescrisă, mii şi mii de trăsure caracteristice, cu rădăcini în inimă şi cu muguri în grai"[4]. Termenul a coexistat cu cele de *literatură poporană* şi *tradiție* care, în spațiul bucovinean, au circulat mai frecvent. Cu intenția de a desemna un domeniu de cercetare, a fost folosit prima oară în spațiul cultural românesc de Elena Sevastos, pentru a indica orientarea revistei inițiate şi conduse de ea: „Rândunica". Revistă literară, ştiințifică şi folcloristică, Iaşi, 1895.

În evoluția preocupărilor etnofolclorice în spațiul românesc, Adrian Fochi identifica, într-un studiu rămas inedit până în 1994, şase epoci: „1. Epoca prepaşoptistă; 2. Epoca paşoptistă; 3. Epoca şcolii lui B. P. Hasdeu; 4. Epoca şcolii lui Ovid Densusianu; 5. Epoca interbelică; 6. Epoca actuală"[5]. În opinia folcloristului, primele două coincid cu crearea documentelor-argument ale unității de limbă şi neam, cu precădere de către presă, următoarele fiind acoperite, simultan, de activitatea ştiințifică instituționalizată – de menționat rolul Academiei Române – şi de presa care continuă publicarea textelor folclorice.

Un rol important în devenirea şi evoluția şcolii folcloristice românești l-a avut Vasile Alecsandri, reprezentant entuziast al curentului romantic. Colecția sa *Poezii populare – balade (cântice bătrânești) adunate și îndreptate*, în cele două ediții ele ei, a fost apreciată ca „primul manual de folclor românesc"[6], datorită notelor în care face comentarii serioase, propune clasificări ale creațiilor poetice şi le definește. Metoda „adunate şi corese" însă i-a fost criticată de timpuriu şi încet-încet abandonată, mai după 1870, inclusiv de culegătorii din sfera sa de influență.

Bazele folcloristicii ştiințifice românești, a celei comparatiste, sunt aşezate de savanții enciclopediști Al. I. Odobescu şi B. P. Hasdeu. Ei au impus, prin metoda chestionarelor, a observației indirecte, ordonarea şi sistematizarea materialelor folclorice din culegeri, punând prima treaptă spre legitimarea ştiințifică a familiei ştiințelor etnologice. Numeroşi alți intelectuali au promovat culegerea şi publicarea literaturii folclorice pe parcursul secolului al XIX-lea.

[4] B. P. Hasdeu, *Etymologicum Magnum Romaniae. Dicționarul limbii istorice şi poporane a românilor (Pagini alese)*, vol. I, ediție îngrijită de Andrei Rusu, studiu introductiv de Paul Cornea, Bucureşti, Editura Minerva, 1970, p. 29.

[5] Adrian Fochi, „Schiță de istorie a folcloristicii românești – studiu inedit", text stabilit şi prezentare de Marin Aiftincă, în „Revista de etnografie şi folclor", tomul XXXIX, nr. 1–2, 1994, p. 59.

[6] Nicolae Constantinescu, Alexandru Dobre, *Etnografie și folclor românesc. Note de curs*, partea I, *Familia științelor etnografice*, București, Editura Fundației „România de Mâine", 2001, p. 94.

BDD-A32680 © 2019 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:59:58 UTC)

Şcoala Hasdeu impune o metodologie riguroasă a culegerii şi orientează o anumită interpretare teoretică a textelor creaţiei orale tradiţionale, după metoda comparativ-istorică. Folclorul începe să fie studiat în relaţiile sale cu istoria şi filologia. Tot acum, începe precizarea raporturilor de substanţă dintre folcloristică şi etnografie. În privinţa interpretării, întemeietorul şcolii şi discipolii lui (G. Dem. Teodorescu, Sim. Fl. Marian, Ionescu-Gion, I. C. Fundescu etc.) reliefează, adesea de pe o poziţie echilibrată, rolul elementului latin în geneza poporului, a limbii şi culturii româneşti, punctând novator şi rolul elementului traco-dacic în geneza creaţiei populare româneşti.

Abordarea cercetării folclorului şi a culturii populare în secolele al XIX-lea şi al XX-lea a fost influenţată de orientări venite din spaţiul european şi teoretizate în spaţiul românesc la început de scriitori, apoi de istorici şi filologi români de prestigiu. Aceştia au impus la început un curent istoriografic, mai târziu s-au afirmat curentul filologic (B. P. Hasdeu, Ovid Densuşianu) şi cel estetic (D. Caracostea), care s-au manifestat în primele decade ale secolului al XX-lea. Lor li se alătură abordarea mitologică şi mitologizantă (N. Densuşianu).

În Bucovina, Sim. Fl. Marian se numără printre discipolii lui Hasdeu în cea de-a doua perioadă a activităţii sale, mai ales după 1880. Învăţatul bucovinean se încadrează, prin culegerile lui folclorice şi de cultură populară de un tip deosebit, „în primul nucleu al comparatismului român, în speţă al folcloristicii comparate, care premerge literatura comparată”[7]. Considerat primul etnograf român, lucrările sale monografice, voluminoase, apar aproape an de an, fiind relevante pentru viziunea profundă şi cunoaşterea complexă a temelor pe care le abordează. Ele aspirau să înfăţişeze „fenomenul etnografic” de pe întreg teritoriul locuit de români: *Nunta la români* (1890), *Naşterea la români* (1892), *Înmormântarea la români* (1892); *Sărbătorile la români* (1898–1901); *Descântece poporane române* (1886), *Botanica poporană* (manuscris din care a publicat articole), *Insectele în limba, credinţele şi obiceiurile românilor*. *Studiu folcloristic* (1903) etc.

Este important de reţinut şi că debutul perioadei cunoscute ca şcoala lui Hasdeu coincide cu transformarea Societăţii Academice în Academia Română. Instituţia cultural-ştiinţifică şi-a asumat rolul de a direcţiona aria de preocupări, priorităţi şi zone de interes în cercetarea şi studiul culturii tradiţionale româneşti. În Academie au avut loc confruntări între diferitele şcoli, direcţii şi orientări pe care le-a înregistrat istoria folcloristicii şi etnografiei româneşti.

Decisive pentru folcloristica românească în prima jumătate a secolului al XX-lea rămân opera şi activitatea lui Ovid Densusianu, „după Hasdeu, cea mai proeminentă figură din folcloristica românească”[8]. Ovid Densusianu preconizează studiul folclorului în strânsă legătură cu filologia, necesitatea comparării folclorului

[7] Apud Ion Alexandru, „Comparatismul”, în Sabina Ispas, Nicoleta Coatu (coord.), *Etnologie românească*, I. *Folcloristică şi etnomuzicologie*, Bucureşti, Editura Academiei Române, 2006, p. 203.

[8] Ovidiu Bîrlea, *Istoria folcloristicii româneşti*, ediţie îngrijită şi bibliografie de Carmen Banţa, cuvânt-înainte de acad. Sabina Ispas, Craiova, Editura Aius, 2010, p. 438.

BDD-A32680 © 2019 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:59:58 UTC)

românesc cu folclorul străin. Din Bucovina, vocea profesorului universitar Leca Morariu s-a ridicat nemulțumită de unele erori întâlnite în concepția școlii Densusianu.

Determinante pentru evoluția disciplinei sunt și orientările propuse de Nicolae Iorga (sămănătorismul), Școala sociologică a lui D. Gusti (monografismul rural) și cea a lui Constantin Brăiloiu, creatorul etnomuzicologiei românești.

II. Receptarea curentelor, școlilor și direcțiilor folcloristice în Bucovina. În cazul particular al Bucovinei, provincie a Imperiului Habsburgic în care, spre mijlocul secolului al XIX-lea, se ducea o puternică luptă de afirmare a drepturilor românilor, inclusiv de a avea învățământ în limba română, întâlnirea fruntașilor revoluționari din Moldova și Țara Românească cu elita culturală și politică bucovineană, ai cărei reprezentanți de frunte erau frații Hurmuzachi, împărtășirea aceloraşi idei – de formare a conștiinței de sine a românilor ca națiune, de modernizare a societății românești într-un cadru politic adecvat – au condus, în mod firesc, la sincronizarea provinciei cu ideile curentului romantic.

Prezența expresiilor culturii populare în cuprinsul primelor publicații românești apărute în Bucovina (primul calendar apare în anul 1811; primul ziar este tipărit în 1848, la Cernăuți) stă în relație cu:

– realizarea unui program politic și ideologic, pentru a cărui reușită se impunea întărirea legăturii (prin limbă, obiceiuri) între creatorii de folclor și elitele intelectuale, în condițiile în care învățământul în limba germană, încă de la primele nivele, îi îndepărta pe tineri de limba și cultura română;

– funcțiile de educare și divertisment, pe lângă cea de informare, asumate de literatura de colportaj reprezentată de calendare și almanahuri, motivează inserarea în paginile acestei categorii de scrieri a transcrierilor de folclor, a prelucrărilor, adaptărilor, repovestirilor sau a unor simple descrieri de obiceiuri;

– inițierea activităților de culegere și antologare a folclorului și etnografiei. De exemplu, „Calendarul copiilor”, Cernăuți, 1909–1914, editat de Societatea academică „Dacia”, își îndeamnă publicul-țintă, copiii, nu numai să citească/asculte poveștile, legendele sau anecdotele din paginile calendarului, dar să și adune folclor.

Venirea lui Vasile Alecsandri la Cernăuți, activitatea lui intensă, legată de emanciparea național-culturală, de culegerea și valorificarea creației populare, colaborarea constantă cu articole și culegeri folclorice în paginile periodicului „Bucovina. Gazetă românească pentru politică, religie și literatură Romänische Zeitung für Politik, Kirche und Literatur”, condusă de frații Gheorghe și Alecu Hurmuzachi, au fost un impuls puternic pentru trezirea interesului față de domeniul folclorului în Bucovina. Publicația apare în intervalul 4/16 octombrie 1848 – 20 septembrie/2 octombrie 1850, la tipografia Johann Eckhardt și fiul. Redactorii responsabili sunt Gheorghe Hurmuzachi (până la 7 octombrie 1849) și Alexandru Hurmuzachi. Secretar de redacție este Iraclie Porumbescu, traducătorul articolelor germane este Aron Pumnul, iar corespondent pentru Ardeal este George Barițiu.

BDD-A32680 © 2019 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:59:58 UTC)

Titlul şi textul gazetei sunt bilingve – în germană (cu caractere gotice) şi română (cu caractere chirilice) – tipărite pe două coloane alăturate.

Asumându-şi rolul de a afirma drepturile politice şi sociale ale românilor bucovineni, gazeta „Bucovina”[9] a marcat şi viaţa culturală românească a provinciei. Intelectuali cu un larg orizont cultural, Hurmuzăcheştii au conceput prima publicaţie românească din Bucovina şi ca pe un liant al unităţii spirituale a românilor, idee afirmată în articolul-program: „Colaborarea multor scriitori de talent făgăduită acestei foi ne pune în plăcuta poziţie de a împărtăşi cetitorilor noştri, pe lângă deosebite articole de un interes comun, şi noue (noi) producţii ale literaturii româneşti – încât aceste se vor potrivi cu scopul gazetii noastre. Într-acest chip, foaia noastră va fi o oglindă a activităţii intelectuale a românilor”[10]. Programul gazetei cernăuţene îl urmează întocmai pe cel al „Daciei literare”, astfel că şi în paginile ei se publică folclor. Publicaţia s-a bucurat de colaborarea constantă a lui Vasile Alecsandri, poetul publicând aici studiul „Poezia populară a românilor”[11], seria de balade, sub genericul „Cântece poporane româneşti”[12] (cele mai multe însoţite de note şi comentarii) şi „Hore româneşti” (acestea, precedate de un studiu). Primele balade oferite de Alecsandri spre publicare gazetei „Bucovina”, *Codreanul*[13] şi *Păunaşul codrilor*[14], au note explicative, iar balada „Codreanul” este însoţită şi de câteva informaţii privind locul, anul şi performerul de la care a auzit-o poetul: „Această baladă a *Codreanului* mi-a cântat-o un orb, anume Neculai Nastase din satul B..., septembrie 1847”. În ideile exprimate în scrisori, Alecsandri înfăţişează în mod

[9] Informaţii privind periodicul „Bucovina. Gazetă românească pentru politică, religie şi literatură” se găsesc la Teodor Bălan, *Fraţii Gheorghe şi Alexandru Hurmuzachi şi ziarul „Bucovina”. Un capitol din istoria politică a Bucovinei din anii 1848–1850*, Cernăuţi, Societatea Tipografică Bucovineană, 1924; Mircea Cenuşă, „Ziarul «Bucovina» – tribună a unităţii culturale româneşti”, în „«Suceava». Anuarul Muzeului Judeţean”, anul IX, 1982, p. 329–345; I. Hangiu, „Presa literară românească. Articole-program de ziare şi reviste (1789–1948)”, în *Studii şi documente*, vol. II *(1901–1948)*, Bucureşti, Editura pentru Literatură, 1968, p. 131–134; Emil Staco, Ioan Pânzar, *Dicţionar de literatură Bucovina*, Suceava, Biblioteca Bucovinei „I. G. Sbiera”, 1993, p. 32; Vasile I. Schipor, *Calendare şi almanahuri româneşti din Bucovina (1811–1918)*, Iaşi, Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”, 2016, p. 417–438; Mihaela-Ştefăniţa Ungureanu, „«Bucovina». Gazetă românească pentru politică, religie şi literatură şi problemele societăţii bucovinene la jumătatea secolului al XIX-lea”, în „Analele Bucovinei”, Rădăuţi – Bucureşti, anul XXV, nr. 2 (51), [iunie – decembrie] 2018, p. 391–404.

[10] „«Bucovina». Gazetă românească pentru politică, religie şi literatură”, Cernăuţi, anul I, 1848, nr. 1, p. 1 (în continuare se va cita „Bucovina”).

[11] „Bucovina”, anul II, nr. 32, 1849, p. 177–180.

[12] „Bucovina”, de la nr. 33, 1849 până la nr. 51–52, 1850. Pe parcursul anului 1850, sunt tipărite baladele: *Toma Alimoş* („Bucovina”, anul III, nr. 2, 1850 p. 7–8); *Blăstămul* („Bucovina”, anul III, nr. 4, 1850, p. 19); *Serb sărac* („Bucovina”, anul III, nr. 8, 1850, p. 35–37); *Mioara [Mioriţa]* („Bucovina”, anul III, nr. 11, 1850, p. 49–52); *Mihu Copilul* („Bucovina”, anul III, nr. 20, 1850, p. 85–88); *Balaurul* („Bucovina”, anul III, nr. 33–34, 1850, p. 133–134); *Turturica şi cucul* („Bucovina”, anul III, nr. 45–46, 1850, p. 157); *Sealga* („Bucovina”, anul III, nr. 47–48, 1850, p. 161); *Inelul şi năframa* („Bucovina”, anul III, nr. 51–52, 1850, p. 169). În ultimele patru numere din anul 1850 (nr. 57, p. 181–182; nr. 58, p. 185; nr. 59, p. 189; nr. 60, p. 193) sunt publicate „Hore româneşti”.

[13] „Bucovina”, anul II, nr. 33, 1849, p. 181–183.

[14] *Ibidem*, nr. 36, p. 205–208.

BDD-A32680 © 2019 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:59:58 UTC)

entuziast concepţia romantică a epocii despre folclor, ca izvor de cunoaştere a tradiţiilor, moravurilor şi obiceiurilor româneşti.

Sub titlul „Poezia populară a românilor", Alexandru Hurmuzachi publică o primă scrisoare primită de la V. Alecsandri, în care poetul, propunându-i spre publicare în paginile gazetei bucovinene colecţia sa de poezii populare, pe care o avea gata de tipar încă din 1847, face şi un comentariu asupra specificului şi valorii liricii populare româneşti: „Iată dar că, în memoria acelei sări minunate de la Cernauca şi în sperare de a descoperi la lumină comorile de dulce poezie ce stau ascunse în sânul poporului român, iată, zic, că îţi trimit acum întreaga baladă a *Mioarei*. Orice român o va ceti în gazeta ta va avea dreptul de a se făli de geniul neamului său! (...) Într-o epohă ca aceasta, unde ţările noastre au a se lupta cu duşmani puternici care cearcă a întuneca nu numai drepturile politice, dar şi chiar naţionalitatea românilor, poezia poporală ne va fi de mare agiutor spre apărarea aceştia; căci oricât de măiestre să fie manifestările cabinetului de Petersburg, românii tot români vor rămânea şi vor dovedi că sunt români prin limba lor, prin tradiţiile lor, prin obiceiurile lor, prin chipul lor, prin cânticele lor şi chiar prin giocurile lor"[15].

O primă dovadă a receptării în Bucovina a îndemnului de a culege creaţia orală, o aduce mărturia lui Iraclie Porumbescu: „Eu culesei, cât am fost studinte, în ferii [vacanţele sărbătorilor de iarnă – notă E. P.] cântece poporale şi ferindu-mă cu toată sânţenia a schimba, a corege sau a adăuga la ele, ca şi când le auzii, le trimisei lui V. Alecsandri"[16]. Tot aici este de amintit că în „Calendar pentru Bucovina pe anul 1849...", alcătuit de Samoil Andrievici, paroh la Ceahor, se tipărea o culegere de mici dimensiuni de proverbe româneşti, *Paramii bucovinene*. Prima culegere de acest fel publicată în Bucovina a provocat, mai nou, opinii diferite cu privire la autorul ei, despre care s-a afirmat iniţial că este Iraclie Porumbescu. În acest fel, el ar fi publicat o parte din culegerea lui de folclor, întocmită în perioada 1847–1850, la Cernăuţi şi rămasă în manuscris până în 1972, când apare la Iaşi. Cercetătorul Vasile I. Schipor avansează o altă opinie: „Zăbovind asupra întregului material cules din Bucovina în preajma anului 1848 şi publicat la diferite date, suntem înclinaţi să credem că autorul listei [de proverbe] din „Calendar pentru Bucovina pe anul 1849..." este Samoil Andrievici, preotul de la Ceahor, şi nu Iraclie Golembiowski-Porumbescu"[17].

În 1862, la iniţiativa lui I. Gh. Sbiera, este înfiinţată Reuniunea Română de Leptură din Cernăuţi. Conducerea ei i-a fost încredinţată lui Alexandru Hurmuzachi, care, în cuvântul de deschidere, publicat în broşură, la Cernăuţi, anunţa că societatea „va avea să fie un loc de întâlnire pentru acei români care vor să citească gazete şi reviste româneşti, să cunoască producţiile literare româneşti şi să discute

[15] *Ibidem*, nr. 32, 1849, p. 180.

[16] Iraclie Porumbescu, „Amintiri despre Vasile Alecsandri", în *Scrierile lui Iraclie Porumbescu*, adunate şi însoţite de o schiţă biografică de Leonida Bodnărescu, partea I, Cernăuţi, 1898, p. 123.

[17] Vasile I. Schipor, *Calendare şi almanahuri româneşti din Bucovina (1811–1918)*, Iaşi, Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza", 2016, p. 415.

BDD-A32680 © 2019 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:59:58 UTC)

diferite chestiuni culturale româneşti”[18]. După modelul oferit de ASTRA, Reuniunea se transformă, în 1865, într-o societate culturală şi literară. Scopul declarat al Societății pentru Literatura şi Cultura Română în Bucovina a fost „de a lăți şi spori cultura şi literatura poporului român”, promovarea „pe toate căile şi în toate direcțiile a culturii naționale”. Sub patronajul Societății a apărut, în perioada martie 1865 – decembrie 1869, revista lunară de cultură şi literatură „Foaia Societății pentru Literatura şi Cultura Română în Bucovina”[19]. În primul an, redactor a fost Ambrosiu Dimitroviță, iar din august 1866, I. G. Sbiera. Revista înscrie în programul ei cultivarea literaturii naționale, a limbii „vii” a poporului, promovarea talentelor autentice, o critică nepărtinitoare, desfăşurarea unei ample acțiuni de culturalizare. În paginile „Foii Societății pentru Literatura şi Cultura română în Bucovina”, folclorul este reprezentat prin câteva culegeri de „cântece poporale”, ghicitori, tradiții şi legende, doine care apar abia spre sfârşitul lui 1865 (nici mai târziu n-au fost mai numeroase), prin două lucrări teoretice şi descrierea a două obiceiuri populare.

În sumarul revistei pe anul 1865 sunt cuprinse două studii de folclor şi, sub titlul „Câteva cântece poporale culese în Bucovina”[20], cântece de dor culese de Vasile Bumbac. Din cele două studii, ne oprim la cel intitulat „Despre cântecul popular”[21], semnat „Un amatoriu şi culegătoriu de cântece poporale române”. Studiul, apărut înaintea celui publicat de B. P. Hasdeu în anul 1867, „Literatura populară”[22], propunea clasificarea în cinci grupe a cântecului popular: „1) cântecul istorico-epic; 2) doinele sau cântecele de dor; 3) cântece de natură erotică; 4) cântece ocazionale (colindele, cântecele la culesul viilor şi al grâului, la clacă, la nuntă şi la înmormântare – aşa-numitele bocete); 5) cântece de joc, adică horele”[23] – o clasificare pe specii, care vine în completarea celor întreprinse de C. Negruzzi (1840) şi de V. Alecsandri, în studiul introductiv la culegerea de poezii din 1852. Autorul[24] necunoscut analizează geneza cântecului popular, caracterul național şi valoarea de document istoric,

[18] *Cuvânt de deschidere rostit în I-a adunație generală a Reuniunei române din Cernăuți,* Cernăuți, Tip. Eckhardt, 1862; vezi şi Constantin Loghin, *op. cit.*, p. 122.

[19] Acestui periodic bucovinean i-au fost dedicate două studii monografice: Pavel Țugui, „«Foaia Societății pentru Literatura şi Cultura Română în Bucovina» (1865–1869)”, în „Analele Universității din Craiova”, seria Istorie. Geografie. Filologie, anul I, 1972, p. 185–195, republicat în Pavel Țugui, *Bucovina. Istorie şi cultură*, Bucureşti, Editura Albatros, 2002, p. 121–132; Dan Constantin Mărgineanu, *„Foaia Societății pentru literatura şi cultura română în Bucovina” (1865–1869)*, ediție revizuită, Suceava, Editura „George Tofan”, 2009

[20] În „Foaia Societății...”, anul I, nr. 11, 1865, p. 268–270.

[21] *Ibidem*, nr. 4, 1865, p. 115–120.

[22] B. P. Hasdeu, „Literatura populară”, prefață la I. C. Fundescu, *Basme, orații, păcăliturişi ghicitori*, Bucureşti, Editura Socec, 1867. Articolul cunoaşte numeroase retipăriri, cea mai recentă în Bogdan Petriceicu Hasdeu, *Folcloristica*, I, ediție critică, note, variante, comentarii de I. Oprişan, București, Editura Saeculum I. O., 2008, p. 181–186.

[23] „Despre cântecul popular”, în „Foaia Societății...”, anul I, nr. 4, 1865, p. 118–119.

[24] Mircea Fotea avansa ipoteza că autorul studiului „Despre cântecul popular” ar putea fi Isidor Vorobchievici, profesor de muzică corală la Cernăuți, autorul primului *Manual de armonie muzicală,* apărut la Cernăuți în 1869, tipărit cu sprijinul Societății pentru Literatura şi Cultura Română în Bucovina. Cf. Mircea Fotea, *Simeon Florea Marian, folclorist şi etnograf*, București, Editura Minerva, [1987], nota 47, p. 192.

BDD-A32680 © 2019 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:59:58 UTC)

structura şi particularităţile frazei melodice a cântecului popular românesc, notând că specificul naţional al creaţiei orale este determinat de istorie: „Nu numai temperamentul, moravurile şi datinile înrâurează asupra cântecului poporal, ci mai ales istoria unui popor lasă întipăririle cele mai puternice”[25]. Tot prin pana autorului anonim era exprimată intenţia „de a reproduce, din timp în timp, în coloanele acestei foi unele cântece cu melodia lor, pentru ca astfel să se păstreze şi cuvântul şi tonul şi să treacă şi la generaţiunile viitoare”[26]. Cântece populare însoţite de partitura muzicală n-au fost tipărite niciodată în revistă, dar sub semnătura lui Isidor Vorobchievici au apărut, în anii 1868 şi 1869, cinci „compuneri muzicale”. Profesorul Ştefan Nosievici a publicat şi el două astfel de „compoziţiuni” pe versuri culte.

Periodicul cernăuţean publică, în toate cele 12 numere ale anului 1866, numai două grupaje de „cântece poporale”[27], culese de I. G. Sbiera, unul dintre primii culegători de folclor bucovinean. Devenit şi redactor al publicaţiei, din august 1866, el mai publică aici doar 13 texte poetice[28], în anul 1867.

Orientarea „Foii Societăţii ...”, în privinţa valorificării folclorului, a fost impusă de Gheorghe Hurmuzachi, redactorul periodicului. Acesta şi-a exprimat ferm punctul de vedere privind tipărirea textelor folclorice, în nota publicată la articolul „Cinelituri române poporale din Bucovina”[29], unde face menţiunea că cimiliturile publicate sunt doar un „extras ca probă dintr-un manuscris ce cuprinde *Cinelituri, prejudeţe, descântece, vrăjitorii şi alte superstiţiuni de ale poporului român*, adunate de Ion B[umbac]”. El îi recomandă culegătorului, „precum şi altor scriitori juni, de care am aflat că ar fi pregătind tot asemenea culegeri pentru tipar”, să se apropie de aceste specii folclorice cu „cea mai severă critică şi cea mai conştiincioasă luare-aminte la bunul simţ, la cerinţele raţiunii şi la privirile estetice”[30]. Adept al ideilor iluministe, Gheorghe Hurmuzachi era de părere că publicarea descântecelor şi a superstiţiilor „fără remedii, explicări, povăţuiri” este periculoasă pentru „oamenii neculţi”, aşa că a selectat piesele folclorice conform criteriilor enunţate.

Mai târziu, în *Amintiri*, Sbiera avea să noteze în subcapitolul „Piedici la publicarea unei colecţiuni de poesie poporană”: „Prin «Foaia» aceasta credeam că-mi voi realiza unul din visurile mele cele mai plăcute, conceput şi nutrit încă de pe timpul studiilor mele universitare, acela, adică, de a-mi vedea, treptat, publicată colecţiunea de poveşti, cântece, cimiliturі şi descântece poporane. Dindată ce luasei redigerea foii, am şi început, mai întâi, cu publicarea cântecelor. Am împărtăşit preşedintelui Societăţii noastre literare şi culturale, espertului şi merituosului bărbat Giorgiu Hurmuzachi, intenţiunea mea; am avut cu el mai adeseori discuţiuni

[25] „Despre cântecul popular”, p. 116.

[26] *Ibidem*, p. 120.

[27] În „Foaia Societăţii...”, anul II, nr. 8–11, 1 august – 1 noiembrie 1866, p. 263–266; nr. 12, 1 decembrie 1866, p. 280–287.

[28] „Cântece poporale”, în „Foaia Societăţii...”, anul III, nr. 5– 6, 1 iunie 1867, p. 138–140; „Poesii poporale”, în „Foaia Societăţii...”, anul III, nr. 9–11, 1 septembrie – 1 noiembrie 1867, p. 274–280.

[29] În „Foaia Societăţii...”, anul III, nr. 4, 1 aprilie 1867, p. 94–96.

[30] *Ibidem*, p. 96.

BDD-A32680 © 2019 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:59:58 UTC)

temeinice şi animate asupra realizării ei; cu toate acestea, n-am putut căpăta aprobarea domniei-sale, fiindcă nu ne înțelegeam nici în privința formei în care să se publice, nici ce să nu se publice”[31]. Culegerile de folclor ale lui I. G. Sbiera aveau să vadă lumina tiparului târziu, spre finalul secolului al XIX-lea.

Bucurându-se de prietenia lui Alecsandri şi având experiența fructuoasă a colaborării acestuia la gazeta „Bucovina”, frații Hurmuzachi solicită sprijinul poetului şi pentru periodicul „Foaia Societății...”. Alecsandri a publicat în „Foaia Societății...” mai multe poezii şi comedii, dar ceea ce ne interesează aici sunt câteva din scrierile lui Alecu Russo privind literatura populară, oferite redacției de Vasile Alecsandri, în custodia căruia rămăseseră după moartea autorului. Astfel, în 1868, la aproape un deceniu de la moartea scriitorului moldovean, „Foaia” bucovineană publică, în două numere omagiale, 6–7 şi 8–10, o biografie a lui Alecu Russo, semnată de V. Alecsandri[32], trei studii[33] şi o legendă[34] culeasă de Russo. Studiul literar *Poezia poporală*, inedit la acea dată, a fost publicat ca editorial în nr. 8–10/1868. În spirit romantic, Russo afirmă la începutul studiului: „Datinele, poveştile, muzica şi poezia sunt arhivele popoarelor. Cu ele se poate oricând reconstitui trecutul întunecat”[35], subliniind relația poezie – popor – istorie, o relație care a caracterizat întreaga viață culturală din a doua jumătate a secolului al XIX-lea. Studiul lui Russo continuă cu ilustrarea principalelor teze ale perioadei paşoptiste, aşa cum au fost ele concepute prin programul „Daciei literare”: folclorul, ca document istoric, este sursa de revigorare a ființei naționale româneşti şi a limbii, iar crearea unei literaturi naționale originale nu se poate realiza fără (re)cunoaşterea valorii estetice a culturii populare, a asumării ei ca model.

La începutul anului 1869, „Foaia Societății...” publică studiul etnografic semnat de T. St. (Teodor Stefanelli), *Drăgaița şi papaluga*[36]. În stil literar, autorul descrie detaliat o variantă moldovenească a Drăgaicei, obicei calendaristic practicat pentru apărarea holdelor în timpul coacerii. Cronologic, Stefanelli aduce în literatura etnologică a doua descriere a Drăgaicei, după cea realizată de Dimitrie Cantemir, care i-a dat şi interpretarea mitologică. Pentru un obicei deja intrat în proces de degradare în a doua jumătate a veacului al XIX-lea, în studiul lui Teodor Stefanelli se găsesc câteva informații care au reținut şi atenția folcloriştilor de mai târziu, cum ar fi apelativele cu care i se adresează fetele din sat Drăgăiței: „regina

[31] I. G. Sbiera, *Familia Sbiera, după tradițiune şi istorie*. *Amintiri din viața autorului*, Cernăuți, Tipografia universitară „R. Eckhardt”, 1899, p. 198.

[32] Vasile Alecsandri, „Alecu Russo, biografie”, în „Foaia Societății ...”, anul IV, nr. 6–7, iunie – iulie 1868, p. 148–155.

[33] A. Russo, „Decebal şi Ştefan cel Mare, studiu istoric”, idem, p. 158–160; „Studii naționale”, idem, p. 160–165; „Poesia poporală (studiu literar)”, în „Foaia Societății…”, anul IV, nr. 8–10, august – octombrie 1868, p. 189–195.

[34] A. Russo, „Peatra Corbului”, în „Foaia Societății…”, anul IV, nr. 6–7, iunie – iulie 1868, p. 141–144.

[35] Idem, „Poesia poporală (Studiu literar)”, în „Foaia Societății …”, anul IV, nr. 8–10, august – octombrie 1868, p. 189.

[36] „Foaia Societății…”, anul V, nr. 3–5, martie – mai 1869, p. 110–114.

BDD-A32680 © 2019 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:59:58 UTC)

holdelor" sau „stăpâna surorilor", „semnificative pentru stabilirea sensului originar al obiceiului"[37].

Preocuparea redacției primei reviste literare bucovinene de a promova tineri scriitori din toate provinciile româneşti duce la apariția, în paginile „Foii", a semnăturilor transilvănenilor Ioniță Bădescu (I. Bădescul) şi Miron Pompiliu, alături de ale bucovinenilor D. Petrino, V. Bumbac şi Vasile Gr. Pop[38]. Secretar al Societății literare „Orientul"[39] din Bucureşti, al cărei scop era, între altele, şi „strângerea basmelor, poeziilor populare şi a documentelor care interesează istoria şi literatura patriei", Vasile Gr. Pop a fost însărcinat să culeagă folclor din Bucovina, în cadrul unui „proiect folcloristic foarte temerar pentru vremea aceea"[40], care prevedea fixarea unor comisii de teren care să întreprindă excursii cu scopul realizării de anchete folclorice. Se preconiza cercetarea provinciilor româneşti „în toată întinderea lor", inițiativa culegerii sistematice a folclorului apropiindu-se de acțiunile lui Hasdeu. În şedința din 29 iunie 1869 sunt propuse şapte comisii care să străbată „toate părțile Daciei" pentru a aduna „tot ce vor putea din ceea ce se atinge de literatura poporană". Risipirea membrilor societății, plecați la studii universitare în toamna aceluiaşi an, a făcut ca rezultatele anchetelor, câte au fost, să fie prea puțin cunoscute. În acest context, Vasile Gr. Pop a publicat în „Foaia Societății pentru Literatura şi Cultura Română în Bucovina" două balade populare, *Bujorel* şi *Corbea*[41], iar I. Bădescu, *Doine ostăşeşti*[42]. Acestea sunt ultimele texte populare apărute în periodicul Societății pentru Literatura şi Cultura Română în Bucovina, care îşi încetează apariția în decembrie 1869.

Prima revistă literară a Bucovinei, „Foaia Societății…" a contribuit la receptarea şi promovarea ideilor romantice de culegere şi de înțelegere a folclorului. Apunerea ei a lăsat, pentru mai bine de un deceniu şi jumătate, un gol în peisajul revuistic bucovinean. În acest timp, materiale folclorice adunate din Bucovina de S. Fl. Marian, Dimitrie Dan, Vasile Bumbac etc. apar în publicații transilvănene[43] conduse de Iosif Vulcan, în cele conduse de B. P. Hasdeu („Traian", „Columna lui Traian"), dar şi în „Convorbiri literare" de la Iaşi.

[37] Dumitru Pop, *Obiceiuri agrare în tradiția populară românească*, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1989, p. 175.

[38] Vasile Gherman Pop (13 octombrie 1850, Crasna, Storojineț – 21 iunie 1909, Bucureşti), profesor, scriitor, critic literar. În 1872, publică broşura de versuri *Aurora Bucovinei*. Vezi: *Dicționarul literaturii române de la origini până la 1900*, ediția a II-a, [Bucureşti – Chişinău], Editura Academiei Române, Editura Gunivas, 2002, p. 709.

[39] *Ibidem*, p. 669.

[40] Petru Ursache, *„Şezătoarea" în contextul folcloristicii*, Bucureşti, Editura Minerva, 1972, p. 62.

[41] „Foaia Societății...", anul V, nr. 6–12, iunie – decembrie 1869, p. 239–246.

[42] *Ibidem*, p. 272–275.

[43] Vezi articolele semnate de George Tofan, „Colaboratori bucovineni ai «Familiei»", în „Junimea literară", Cernăuți, anul IV, 1907, nr. 10–11, p. 229–233; Eugen Dimitriu, „Colaboratori bucovineni la revista «Familia»" (I), în „«Suceava». Anuarul Muzeului Județean", anul VIII, 1981, p. 333–352; „Colaboratori bucovineni la revista «Familia»" (II), în „«Suceava»". Anuarul Muzeului Județean,anul IX, 1982, p. 347–365.

BDD-A32680 © 2019 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:59:58 UTC)

Societatea hotărăşte, în Adunarea generală din 1879[44], să editeze o nouă publicaţie, „Aurora Română", până la a cărei apariţie efectivă mai trec doi ani. „Aurora Română"[45], ca organ beletristic-literar al Societăţii pentru Cultura şi Literatura Română în Bucovina, apare la Cernăuţi în perioada august 1881 – decembrie 1882; numerele din ianuarie – august 1884 ale revistei sunt scoase pe cheltuiala redactorului responsabil, Ion I. Bumbac. Foarte curând, acesta trebuie să răspundă cititorilor care îşi exprimă nemulţumirea că revista nu publică articole ştiinţifice, aşa că la rubrica „Cătră publicul cetitoriu" redacţia publică un răspuns, anunţând că una dintre preocupările revistei este de a publica în special producţii populare care să devină sursă de inspiraţie pentru creaţiile culte. Dar materialele folclorice publicate în revistă sunt puţine, iar de la jumătatea anului 1882 lipsesc de tot. Existenţa efemeră a revistei s-a datorat, în egală măsură, problemelor financiare şi numărului redus de colaboratori. Apar în „Aurora Română" câteva culegeri de „poezii poporale", balade, o legendă, o tradiţie populară, un grupaj de descântece. În primul număr al periodicului, S. Fl. Marian publică balada populară *Finul şi nănaşa*[46], iar Dimitrie Dan tipăreşte poezii poporale[47] adunate din comuna Bilca. Tot sub semnătura lui Marian mai apar două articole de botanică populară: „Scumpia"[48] şi „Însemnătatea alunului la poporul român"[49], acesta fiind publicat ca editorial, la început de an. Descântecele apărute[50] în revistă sunt adunate de I. Berariu, iar G. Tămăiagă publică articolul în două părţi „Moravuri şi datine poporale"[51]. Articolul „Florile dalbe sau Florile Dalbei?"[52], semnat de Ion I. Bumbac, este ultimul tipărit în revista care se preocupa la un nivel destul de modest de expresiile culturii tradiţionale.

Prima gazetă tipărită la Suceava a fost „Revista politică"[53], care a apărut bilunar, între 3/15 mai 1886 şi 1 aprilie 1891. Editor a fost avocatul Matei Lupu, iar administrator S. Fl. Marian. Publicaţia susţinea ideea unităţii naţionale şi apăra – în absenţa altei gazete reprezentative pentru Bucovina la acea dată – interesele sociale, politice şi culturale româneşti în cadrul Imperiului Austro-Ungar. Interesul

[44] Vezi Mircea Irimescu, *Societatea pentru Cultura şi Literatura Română în Bucovina (1862–2012). La 150 de ani. Istoric şi realizări*, vol. I, Rădăuţi, Editura Septentrion, 2012, p. 315.

[45] „«Aurora Română»". Organ beletristic–literar al Societăţii pentru Cultura şi Literatura Română în Bucovina,"Cernăuţi, 1 august 1881 – 15 decembrie 1882 şi ianuarie – august 1884. Apare lunar. Redactor responsabil şi editor, Ion I. Bumbac. Publicaţia nu este menţionată în *Dicţionarul literaturii române de la origini până la 1900*, ediţia a II-a, [Bucureşti – Chişinău], Editura Academiei Române, Editura Gunivas, 2002. Informaţii biobibliografice vezi la Ioan V. Cocuz, Matei Hulubei, *Presa românească în Bucovina (1809–1944)*, 1991, p. 29–30.

[46] „Aurora Română", anul I, nr. 1, august 1881, p. 12–14.

[47] *Ibidem*, p. 14–16.

[48] „Aurora Română", anul I, nr. 2, septembrie 1881, p. 21–25.

[49] *Ibidem*, anul II, nr. 1, ianuarie 1882, p. 2–9.

[50] *Ibidem*, anul I, nr. 4, noiembrie 1881, p. 57.

[51] *Ibidem*, anul II, nr. 3, p. 41–45; nr. 4, p. 56–60.

[52] *Ibidem*, anul II, nr. 6, p. 81–86.

Vezi: Mihai Lazăr, „Din istoricul presei sucevene – «Revista politică»: preocupări culturale", în „«Suceava»". Anuarul Muzeului Judeţean", IV, 1977, p. 205–212.

BDD-A32680 © 2019 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:59:58 UTC)

pentru viaţa socială şi politică, inclusiv cea internaţională, era completat de iniţiative culturale, de promovarea scriitorilor locali şi de publicarea de materiale folclorice care să atragă atenţia cititorilor asupra valorii artistice şi documentare a folclorului. De regulă, sub genericul „Foiţa Revistei politice", ultimele patru-şase pagini ale publicaţiei conţin texte de literatură populară sau cultă. În primul an de existenţă a revistei, doar patru texte populare în proză apar în revistă şi ele sunt publicate de S. Fl. Marian, care le clasifică astfel: legende[54] (două), o tradiţie populară[55] şi o poveste[56].

Formele de valorificare a culturii populare în periodicele analizate sunt modeste, atât cantitativ, cât şi calitativ, în raport cu valorificarea complexă a folclorului şi a culturii populare în şi din Bucovina secolului al XIX-lea, după 1880, aşa cum a fost ea concepută în lucrările lui I. G. Sbiera, Simeon Florea Marian, ale lui Dimitrie Dan sau ale Elenei Niculiţă-Voronca, sub influenţa orientării folcloristice datorate mai ales şcolii lui Hasdeu.

I. G. Sbiera

În perioada 1849–1857, Ion G. Sbiera se număra între elevii Gimnaziului Superior din Cernăuţi, care îl aveau ca profesor pe Aron Pumnul. Influenţa cărturarului transilvănean a fost hotărâtoare[57] asupra carierei, a formării conştiinţei şi a caracterului tânărului gimnazist Ion G. Sbiera, care devine şi primul custode al bibliotecii întemeiate de Aron Pumnul pentru învăţăceii români din Cernăuţi. Receptiv la valorile culturale naţionale, tânărul gimnazist Sbiera dedică vacanţa de vară a anului şcolar 1855–1856 culegerii creaţiei populare, în special prozei. Ulterior, îşi pune problema tipăririi materialului folcloric şi, animat de dorinţa de a realiza o culegere care să cuprindă, pe specii, „repertoriul tuturor românilor", publică în anul 1858 apelul *Către iubitorii scripturei naciuneşti şi sporitorii binelui obştesc*, cu speranţa că „sporitorii binelui obştesc" se vor grăbi să-l sprijine în efortul său: „Până acum, se află o adunătură cam însemnată de poveşti, cântece, cineliture vorbe vechi sau zicale şi basne sau fabule, şi pentru ca s-o îndeplinesc, rog toţi iubitorii acestora şi sporitorii binelui obştesc ca să binevoiască şi să-mi întindă [o] mână de ajutor, ca să poată cuprinde această adunătură (sic!) atari odoare nu numai dintr-un ţinut sau dintr-o ţară, ci din toate pe unde se mai află picior de român"[58].

Dezamăgit în aşteptările sale, Sbiera va nota mai târziu, cu un comentariu amar: „Îndrumat de neuitatul meu profesor, Aron Pumnul, îmi formasem convingerea că cel mai potrivit mijloc pentru paralizarea efectelor rele ale culturii cosmopolite

[54] S. Fl. Marian, *Poiana Negrii*, în „Revista politică", Suceava, anul I, 1886, nr. 1, p. 12–16; *Valea lui Pintea*, idem, nr. 9, p. 12–16.

[55] S. Fl. Marian, *Ştefan Vodă şi turcii*, în „Revista politică", anul I, nr. 2, p. 12–16.

[56] *Neaga*, în „Revista politică", anul I, nr. 12, p. 18.

[57] Ion G. Sbiera, *Familia Sbiera, după tradiţiune şi istorie* şi *Amintiri din viaţa autorului*, Cernăuţ[i], Tipografia universitară „R. Eckhardt", 1899, p. 106.

[58] Idem, „Către iubitorii scripturei năciuneşti şi sporitorii binelui obştesc!", în „Foaia pentru minte, inimă şi literatură", Braşov, anul XXI, nr. 32, 1858, p. 208–209.

BDD-A32680 © 2019 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:59:58 UTC)

străine ar fi cunoştinţa, cât mai de-amănuntul, a literaturii poporane orale şi răspândirea ei prin tipar între toate păturile sociale ale poporului. Tot pe această literatură o priveam ca pe temelia cea mai solidă pe care s-ar putea dezvolta, în sens curat naţional, şi literatura scrisă a păturilor culte. Împins de aceste convingeri, am căutat în aceşti doi ani de studii universitare să-mi prepar pentru tipar mica mea colecţiune de poveşti, de cântece, de descântece şi de şimilituri (sic!). Ca să o pot mări, cât cu putinţă mai tare, am publicat, prin «Gazeta Transilvaniei», un apel către publicul românesc, ca să binevoiască a-mi pune la dispoziţie tot ce au şi ce ştiu în privinţa aceasta. Ce încumetare din partea mea, a unui pitic între uriaşi, a unui sărac între bogătaşi, a unui nime[ni] între mărimi valoroase! Nimic mai firesc decât ca apelul meu să fie trecut cu vederea, afară de un singur românaş din Ardeal, care-mi trimise mai multe şimilituri. Pentru mine însă această încercare neizbutită a fost o puternică zguduitură, o deziluzie amară!”[59]

În perioada 1857–1861, Ion G. Sbiera alege să urmeze studiile universitare la Viena. După absolvirea lor, cu o licenţă în drept, Ion G. Sbiera a revenit în Cernăuţi. S-a integrat în atmosfera politico-socială şi culturală din capitala Bucovinei, a iniţiat acţiuni de stimulare a vieţii culturale româneşti, devenind unul dintre fondatorii Societăţii pentru Literatura şi Cultura Română în Bucovina (1865) şi membru fondator al Academiei Române (1867). I-a urmat lui Aron Pumnul la catedra Gimnaziului Superior din Cernăuţi, fiind profesor între anii 1866 şi 1871. A fost redactor al primei reviste literare româneşti din Bucovina (1866–1869) şi profesor universitar (1881–1906). În tot acest timp, a revenit de repetate ori asupra culegerii sale de literatură populară, cu speranţa că o va putea tipări. Până la data tipăririi colecţiei de poveşti, însă, Ion G. Sbiera a publicat câteva materiale de folclor în periodicul „Foaia Societăţii pentru Literatura şi Cultura Română în Bucovina”[60], al cărei redactor a fost în perioada iulie-august 1866 – decembrie 1869.

Apariţia culegerii de poveşti[61] a profesorului Sbiera a fost posibilă la trei decenii de la adunarea textelor. În *Precuvântare*, autorul antologiei prezintă „traseul” dificultăţilor legate de publicarea târzie a poveştilor faţă de momentul culegerii, traseu presărat cu tentative eşuate şi reveniri succesive asupra materialului epic[62].

[59] Idem, *Familia Sbiera...*, p. 131–132.

[60] Periodicului literar cernăuţean i-au fost dedicate câteva studii monografice: V[ictor] Morariu, *Foaia Societăţii pentru Literatura şi Cultura Română în Bucovina (1865–1869)*, în *Şaptezeci de ani de la înfiinţarea „Societăţii pentru Literatura şi Cultura Română în Bucovina”*, 1932; Pavel Ţugui, „«Foaia Societăţii pentru Literatura şi Cultura Română în Bucovina» (1865–1869)”, în „Analele Universităţii din Craiova”, seria Istorie. Geografie. Filologie, anul I, 1972, p. 185–195 (republicat în Pavel Ţugui, *Bucovina. Istorie şi cultură*, Bucureşti, Editura Albatros, 2002, p. 121–132); Dan Constantin Mărgineanu, *„Foaia Societăţii pentru literatura şi cultura română în Bucovina” (1865–1869)*, ediţie revizuită, Suceava, Editura „George Tofan”, 2009

[61] *Poveşti poporale româneşti. Din popor luate şi poporului date de d-rul Ion al lui G. Sbiera*, Cernăuţ[i], Editura proprie, Tipografia arhiepiscopală, 1886, 324 p.

[62] Ion G. Sbiera se afla, atunci, la a treia încercare de tipărire a cărţii, iar exclamaţia din *Precuvântare* exprimă satisfacţia împlinirii unei vechi dorinţe: „În fine, public şi eu acest volum de poveşti poporale româneşti! Ele au fost adunate în anul 1855 şi 1856[,] încă ca student gimnazial. În anul 1858 şi 1859, când petreceam la studii mai [î]nalte în Viena, le-am fost redactat pentru tipar. Voiam să le

BDD-A32680 © 2019 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:59:58 UTC)

Culegerea a fost realizată în perioada 1855–1856, după dictat, de „studenţii gimnazişti" Ion al lui G[heorghe] Sbiera şi Niculai Sbiera (fraţi din Horodnicul de Jos) şi Porfiriu Popescul (din Ciudei). Tinerii bucovineni au avut informatori din patru sate: Horodnicul de Jos, Ciudei, Cireş şi Opăiţeni. Materialul folcloric este repovestit. Culegătorul precizează că „persoanele şi întâmplările sunt totdeauna aceleaşi precum le spunea povestitorul, dar descrierea lor n-a putut rămâne tot aceeaşi, una pentru că pe timpul când s-au cules încă nu era vorba de stenografie pe la noi, şi alta pentru că atunci am căutat să reproduc numai esenţa lucrului, nu şi forma schimbătoare în care mi se înfăţişa de diferiţii povestitori"[63]. În ciuda cvasi-absenţei informaţiilor privind informatorii, locul şi timpul culegerii, precum şi a unor scăderi stilistice, evidenţiate de cercetătorii contemporani, „antologia îşi impune valoarea prin oferta inedită de repertoriu epic bucovinean"[64]. Folcloristul Gheorghe Vrabie aprecia că profesorul Sbiera, „filolog cu o bogată activitate în domeniul limbii şi al literaturii vechi", „impune ceva din această pregătire în munca sa de folclorist"[65].

Considerată până astăzi una dintre cele mai consistente culegeri de basme din Moldova de Sus, culegere în care materialul popular este transpus mai exact decât la Ispirescu[66], colecţiei lui Sbiera i-a fost recunoscută valoarea ştiinţifică, impusă de prezenţa variantelor: „Sbiera a înţeles totuşi rostul variantelor şi ca atare nu le-a sacrificat ca alţii, ci le-a făcut loc după importanţa deosebirilor. Când acestea erau prea mari, el le-a publicat în întregime, una după cealaltă, ca cititorul să le poată cuprinde mai uşor... Publicarea cu atâta întârziere nu a dus la încetăţenirea acestui procedeu, care va fi trecut cu vederea până pe la începutul secolului nostru (al XX-lea – n.n. E. P.). El sporeşte substanţial valoarea ştiinţifică a colecţiei, alcătuită de altfel sub auspicii sănătoase"[67]. Analizând colecţia de poveşti a cărturarului bucovinean, unul dintre cei mai autoritari specialişti ai folclorului românesc, Ovidiu Bîrlea, mai remarca, în chiar titlul cărţii – *Poveşti poporale româneşti* – , şi ecoul conştiinţei unităţii naţionale care-l anima pe Ion G. Sbiera, amintind de apelul publicat de acesta în „Foaie pentru minte...", în decembrie 1858. Piesele de rezistenţă ale colecţiei lui Sbiera rămân basmele fantastice. Dintre acestea, câteva constituie primele consemnări de variante pentru un anumit tip în circulaţie în spaţiul românesc. Toate prezintă particularităţi de limbă, prezenţa expresiilor dialectale, a anumitor motive, prezenţa formulelor finale ori, de regulă, absenţa celor iniţiale. Această observaţie

public atunci, dar... au rămas. În anul 1869 şi 1870[,] le-am prescris din nou, tot cu scopul ca să le tipăresc, dar... şi atunci n-am izbutit. În anul curent, 1886, le-am supus din nou unei reviziuni şi acum le dau în lumea largă, mai ales acelora de la care sunt culese. Aş fi prea mulţumit dacă aş fi su[r]prins în ele modul cugetării şi al e[x]presiunii poporului! Cel puţin, eu mi-am dat toată silinţa...". *Ibidem*, p. III.

[63] *Ibidem*.

[64] A[rmand] G[uţă], „Epica în proză", în *Etnologie românească. Folcloristică şi etnomuzicologie*, II. *Metodologie. Arhive. Instrumente de lucru*, partea a 2-a (coord. Sabina Ispas şi Nicoleta Coatu), Bucureşti, Editura Academiei Române, 2010, p. 53.

[65] Gheorghe Vrabie, *op. cit.*, p. 142.

[66] *Ibidem*.

[67] Ovidiu Bîrlea, *op. cit.*, p. 166–167.

BDD-A32680 © 2019 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:59:58 UTC)

făcută de Sbiera şi în „Precuvântare" la volumul de *Poveşti poporale româneşti* a fost corectată prin contribuțiile lui B. P. Hasdeu, referitoare la basm, căruia nu-i lipsesc şabloanele tipice. Valoarea de căpetenie a colecției rămâne cea documentară, culegătorul oferind variante bine rotunjite.

Al doilea volum de literatură populară, *Colinde, cântece de stea şi urări la nunți*[68], tipărit de Ion G. Sbiera în anul 1888, cuprinde texte lirice rituale. Culegerea lor a avut loc în perioada 1861–1871 şi se datorează, în parte, elevilor de la gimnaziul din Cernăuți, cărora profesorul Sbiera îşi făcuse obiceiul să le dea „peste sărbătorile Crăciunului şi ale Paştilor, ca teme de casă din limba românească, de regulă, culegerea acestui fel de cântece, precum şi descrierea datinilor poporale de pe la diferite ocaziuni"[69]. Tot în *Precuvântare*, profesorul bucovinean menționează că, din „colecțiunea destul de însemnată" de literatură populară pe care a avut-o la un moment dat, „descompletată foarte mult în decursul timpului, prin pierdere", publică „bucățile [care] reprezintă aproape tot ce şi cum se întrebuințează de românii din Bucovina la numitele serbări": 16 colinde de Crăciun; şase colinde de Anul Nou; 18 cântece de stea; o colindă de Bobotează şi una de Paşti (cu o variantă) – la data publicării, trecute deja în repertoriul pasiv; 11 colocării (urări la nunți, cu patru variante).Textele lirice se numără printre primele culegeri de acest tip, acoperind „o arie cu o mare bogăție şi varietate de datini şi tradiții specifice", investigată sumar, înainte de Ion G. Sbiera, şi de Iraclie Porumbescu. Cea mai valoroasă parte a colecției o constituie orațiile agrare de Anul Nou (*Cu plugul*, *Cu buhaiul*, *Cu aratul*, *Plugarii* şi *Cu clopoțelul*). Între caracteristicile lor, subliniate de Silvia Ciubotaru, se regăsesc: elemente care țin de contextul agrar medieval; pasaje umoristice, amploarea epică şi arhaicitatea urărilor finale „amintind de colindele antice"[70].

Încadrat în seria folcloriştilor a căror „activitate se impune cercetătorului de specialitate"[71], lui Ion G. Sbiera i-au fost recunoscute: meritul de a fi publicat prima colecție bună de basme bucovinene; atenția acordată variantelor aceluiaşi motiv; valoarea operelor „lucrate în baza unui material scos dintr-o bogăție rară de izvoare"[72]; faptul că a depăşit maniera romantică de culegere a folclorului, respectând autenticitatea, ținând la păstrarea fidelă a conținutului şi formei populare[73]; abordarea şi analizarea, „cu mult simț al realității şi chiar cu competență", a unor probleme teoretice de folclor literar (realizează o clasificare pe specii a literaturii populare în proză: porogănii, snoave, poveşti, cimilituri, proverbe şi zicători, iar pentru poezie

[68] I. G. Sbiera, *Colinde, cântece de stea şi urări la nunți.* de *Din popor luate şi poporului date...*, *cu patru stampe (Naşterea, Trei magi, Botezul, Învierea)*, Cernăuț[i], Editura Societății pentru Cultura şi Literatura Română în Bucovina, 1888.

[69] *Ibidem*, p. III.

[70] Silvia Ciubotaru, *Obiceiurile agrare din Moldova*, Iaşi, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza", 2017, p. 207.

[71] Nicolae Both, *op. cit.*, p. 27.

[72] Al. Procopovici, „Doi dascăli bucovineni", în „Luceafărul", anul XV, 1920, p. 56.

[73] Nicolae Both, *op. cit.*, p. 30.

BDD-A32680 © 2019 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:59:58 UTC)

reproduce clasificarea lui Alecsandri, care „este una din[tre] clasificările cele mai complete şi mai apropiate de realitate, depăşind multe din încercările cunoscute la acea dată”[74].

Sim. Fl. Marian

Preot, profesor şi membru al Academiei Române, folclorist şi etnograf, unul dintre „cei iubitori de osteneală […] pentru prosperitatea şi dezvoltarea neamului nostru”[75], după cum îl considera episcopul Melchisedec, în urma vizitei în Bucovina anului 1881, S. Fl. Marian a lăsat posterității nu numai o operă neegalată prin dimensiuni şi valoare, ci şi un model uman, apreciat deopotrivă de contemporani şi de urmaşi.

Primele preocupări folcloristice ale lui Simion Florea Marian datează din anii de liceu, textele culese (şi datate de Marian însuşi) în perioada 1864–1865 sunt câteva poveşti[76] al căror erou este Pepelea pe care elevul Marian de la Obergymnasium-ul din Suceava le-a adunat în două broşuri[77]. Foarte repede însă interesul pentru adunarea creațiilor orale sporeşte, ca şi preocuparea pentru valorificarea materialului adunat de el însuşi sau prin intermediari, colegi de liceu pe care îi ruga în timpul vacanțelor „să-i aduc(ă) nişte cântece populare, fie doine, balade, hore, chiuituri, ba chiar poveşti, zicând că lui îi trebuie”[78]. Debutul publicistic al viitorului academician bucovinean a avut loc în periodicul transilvănean al lui Iosif Vulcan, „Familia”, publicându-i, la sfârşitul anului 1866, materialul *O nuntă la Ilişeşti în Bucovina*[79].

La momentul debutului în volum, petrecut în 1869, S. Fl. Marian a dat întâietate culegerilor de poezie epică (baladelor) şi lirică din arealul bucovinean, înscriindu-se în şcoala metodologică a lui Vasile Alecsandri. Broşura *Poezii populare din Bucovina. Balade române culese şi corese de…*, apărută în 1869, conține zece balade, culese din Ilişeşti şi Suceava. În același an, S. Fl. Marian

[74] *Ibidem*, p. 32.

[75] Liviu Papuc, „Corespondență Simion Florea Marian – episcopul Melchisedec”, în *Studii şi comunicări. Simion Florea Marian*, [Suceava], Editura „Suceava”, 2000, p. 72.

[76] Mircea Fotea, primul monograf al folcloristului sucevean, menționează în lucrarea sa: „În Fondul memorial şi documentar «S. Fl. Marian» de la Suceava se păstrează manuscrisul poveştii *Soldatul cel iubitoriu de băutură*, în care apare mențiunea «Simion Fl. Marian, stud. III cl. gim.», ceea ce înseamnă că el a cules această poveste în anul şcolar 1864–1865, la vârsta de 17 ani. La sfârşitul altei poveşti, *Pepelea şi Smeii*, apare semnătura folcloristului şi este indicat anul 1865. După cum ne este cunoscut până acum, acestea sunt primele sale culegeri de texte folclorice, care îl situează în rândul celor dintâi culegători de basme populare româneşti”. *Simeon Florea Marian folclorist şi etnograf*, Bucureşti, Editura Minerva, 1987, p. 30.

[77] Paul Leu, *Simion Florea Marian, ctitorul etnografiei române*, ediția a III-a, revăzută şi adăugită, Suceava, Editura „George Tofan”, 2013, p. 40.

[78] Gherasim Buliga, „Amintiri din viața amicului şi colegului meu Simeon Florea Marian”, în „Junimea literară”, anul IV, nr. 6–7, 1907, p. 146.

[79] S. Fl. Marian, „O nuntă la Ilişeşti în Bucovina”, în „Familia”, Pesta, anul II, nr. 38, 13/25 noiembrie 1866, p. 452–454; nr. 39, 20 noiembrie/2 decembrie 1866, p. 464–466; nr. 40, 27 noiembrie/ 9 decembrie 1866, p. 476–479.

BDD-A32680 © 2019 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:59:58 UTC)

începe să colaboreze la revistele conduse de B. P. Hasdeu, conducătorul direcției noi în folcloristica românească.

Următoarea lucrare însă, tipărită în două volume, *Poesii poporale române, adunate şi întocmite de…*[80], tributară încă tehnicii de corecție a textelor adunate – o „tehnică… în spiritul european al epocii”[81], de altfel –, a fost apreciată ca „fiind cea mai bogată colecție de balade din Moldova de Sus, posibilă într-o vreme când specia nu decăzuse într-atâta în amurg”[82]; ea aduce în atenție şi câteva tipuri noi. Această culegere a lui S. Fl. Marian, ca şi alte antologii editate spre sfârşitul secolului al XIX-lea au permis „urmărirea evoluției speciei în diferite zone” şi constatarea lui Ovidiu Bârlea că, în Moldova, balada ca specie se afla în declin la jumătatea secolului al XIX-lea, „iar Bucovina, în genere mai conservatoare decât restul Moldovei, nu poseda nici ea o epică diferită de cea relevată de colecția Alecsandri”[83].

Înscriindu-se între discipolii şcolii folcloristice create de Hasdeu, S. Fl. Marian a întreprins, în perioada 1880–1900, culegeri şi colecții folclorice de o factură aparte, în care apelează la metoda comparativ-istorică. El este antrenat în elaborarea şi publicarea monografiilor etnografice dedicate: evenimentelor majore din viața omului (naşterea, nunta, înmormântarea), cu toate obiceiurile şi riturile performate în aceste contexte complexe; descântecelor şi vrăjilor, analizate ca fapte de etnoiatrie; cercetărilor de etnobotanică şi industrie populară; sărbătorilor, cu tot felul de obiceiuri şi credințe.

Activitatea lui publicistică în spațiul bucovinean este mult diminuată în perioada 1886–1900. În ianuarie 1893, folcloristul publică un material în „Gazeta Bucovinei”. Redacția îi tipăreşte un „Apel literar”[84] însoțit de 49 de întrebări referitoare la terminologia populară a speciilor folclorice din zonele etnofolclorice româneşti, adresat intelectualilor de la sate. Marian era interesat de creațiile folclorice: cântece, cântece bătrâneşti, cântece haiduceşti, cântece de leagăn, cântece de cumetrie, cântece de nuntă, doine, cântece cântate de lăutari, hora, strigătura, colinda, pluguşorul (uratul), colinda cu steaua, Irozii, Capra, Malanca, bocet, vrajă, farmec, descântec, basm, poveste („Oare cine să fi stârnit, după credința poporului, întâia oară poveştile?”), snoavă, tradiție, legendă, păcălitură, cimilitură, zicală, proverb, pildă, icoană („Cine şi cum vorbeşte în icoane?”), frântură de limbă. Ultima întrebare îl arată preocupat pe S. Fl. Marian să identifice un eventual termen popular pentru literatura populară: „Oare cum s-ar putea numi *literatura poporană* cu un singur cuvânt? Nu cumva are poporul vreun atare

[80] S. Fl. Marian, *Poesii poporale române, adunate şi întocmite de…*, Cernăuți, f. ed., vol. I, 1873, vol. II, 1875.

[81] *Etnologie românească. Folcloristică şi etnomuzicologie*, II. *Metodologie. Arhive. Instrumente de lucru*, partea a 2-a, p. 30 (în continuare se va cita: *Etnologie românească*).

[82] Ovidiu Bîrlea, *op. cit.*, p. 294.

[83] *Etnologie românească*, p. 31.

[84] S. Fl. Marian, „Apel literar”, în „Gazeta Bucovinei”, anul III, 1893, nr. 5, p. 2–3. Apelul a fost reluat şi în alte publicații: „România musicală”, Suceava, 1893, p. 128–130; „Biserica şi şcoala”, Arad, 1893, p. 27–28, 35–37; „Tribuna”, anul X, nr. 18, 1893, p. 69; nr. 19, p. 73–74.

BDD-A32680 © 2019 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:59:58 UTC)

termen?”[85]. Intenția sa era ca răspunsurile să le publice „într-un op de sine stătător, dimpreună cu toate explicările şi exemplele ce sper că mi se vor trimite”[86]; mai mult, solicita „pe lângă termenii despre care ne-a fost până aici vorba, încă şi titlul tuturor colecțiunilor de literatură populară, câte au apărut până acum”, rugându-i pe culegători, autori de studii şi redactori de publicații să-i trimită lucrările sau măcar titlurile lor. Astfel, cum observa biograful său[87], planul pe care îl avea era să întocmească o primă bibliografie a folclorului românesc. Punctând încercarea etnografului şi folcloristului sucevean de a realiza un instrument de lucru necesar dezvoltării folcloristicii şi cercetării ei ştiințifice, Mircea Fotea remarca: „Deşi nu au fost realizate, impresionează profund, şi în acest caz, claritatea cu care cercetătorul sucevean îşi dă seama care sunt cele mai stringente lucrări de care avea nevoie în acel moment folcloristica română”[88].

S. Fl. Marian investigase teme speciale şi mai înainte, influențat fiind de Hasdeu, care se interesa de terminologia populară a diferitelor obiceiuri şi ramuri tehnice. Folcloristul bucovinean cercetează denumiri de plante, păsări, insecte, sărbători etc. În 1879, în „Amicul familiei”, Marian lansa un apel pentru „legendele sau poveştile, datinile şi credințele, obiceiurile şi moravurile, proverbele şi zicalele, cântecele şi cimiliturile câte le sunt dumnealor cunoscute şi câte le vor mai aduna despre păsările a căror nume urmează aci”. Se observă interesul pentru precizarea unei arii cât mai largi de investigare, depistarea unor specii folclorice neglijate, fixarea unei tehnici de notare. Un alt chestionar cuprinzător, constituit din 10 întrebări „bine formulate” şi tinzând să epuizeze toate datele, alcătuit „în chip monografic”, este cel destinat culegerii datelor privitoare la sărbătoarea Paştelui. Etnologul Petru Ursache aprecia[89] că acest chestionar „rămâne încă cel mai cuprinzător de la noi”, ceea ce dovedeşte că metodologic Marian opera cu uşurință cu instrumentele de lucru noi la acea dată, cum era chestionarul.

Între cele 29 de volume dedicate cunoaşterii culturii populare româneşti de folcloristul şi etnograful Sim. Fl. Marian se regăsesc culegeri de literatură populară, monografii etnografice şi lucrări de sinteză cu caracter enciclopedic: *Chromatica poporului român*, discurs de recepție rostit în Aula Academiei Române, 1882; *Descântece poporane române*, 1886; *Nunta la români*, 1890; *Înmormântarea la români* şi *Naşterea la români*, 1892; *Sărbătorile la români*, vol. I, 1898; vol. II, 1899; vol. III, 1901; *Insectele în limba, credințele şi obiceiurile românilor. Studiu folkloristic*, 1903 ş.a., scrieri care şi la un secol de la publicare, rămân un reper în cercetarea culturii şi civilizației tradiționale româneşti.

Sim. Fl. Marian devine el însuşi creator de şcoală folcloristică în Bucovina. Dimitrie Dan şi Elena Niculiță-Voronca au fost influențați şi susținuți în activitatea

[85] S. Fl. Marian, *art. cit*., p. 3.
[86] *Ibidem*, p. 2.
[87] Mircea Fotea, *Simeon Florea Marian. Folclorist şi etnograf*, Bucureşti, Editura Minerva, 1987, p. 161.
[88] *Ibidem*, p. 162.
[89] Petru Ursache, *op. cit.*, p. 46.

BDD-A32680 © 2019 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:59:58 UTC)

lor folcloristică de academicianul bucovinean. La rândul lui, Marian a utilizat în propriile lucrări informațiile folclorice primite de la cei doi discipoli, menționându-le contribuția în notele cu care-și completa volumele.

În mai 1947, învățătorul Filimon Rusu[90], culegător de folclor (a contribuit la realizarea colecției de lirică a lui M. Friedwagner, *Rumanische Volkslieder aus der Bukovina. Liebeslieder*, 1940), a susținut la Liceul „Eudoxiu Hurmuzachi" o conferință comemorativă *Simion Florea Marian*, pentru a cinsti „memoria eruditului bărbat român, care o viață întreagă a muncit pentru progresul cultural al poporului din care face parte"[91]. Observa atunci că, deşi sunt emblematice pentru folclorul românesc din Bucovina, activitatea şi numele lui S. Fl. Marian şi I. G. Sbiera nu sunt singulare pe terenul cercetării culturii populare de aici, şi îi amintea pe: Carol Miculi, Dimitrie Dan, Elena Niculiță-Voronca, Arcadie şi Valeriu Dugan, Leonida Bodnărescu, Alexandru Voevidca, Lucian Costin, Ion (Bolocan) Vicoveanu, Ion Ieremievici-Dubău, I. E. Torouțiu, Leca Morariu, Ion Turanschi, Nicolae Simionovici, Axinte Bileţchi-Oprişanu, Constantin şi Filimon Milici etc.

În ultimele decenii, lucrările unora dintre folcloriştii bucovineni, uitați ori redescoperiți târziu de folcloristica românească, au început să fie reeditate sau tipărite pentru prima dată (de exemplu, culegerile muzicale ale lui Alexandru Voevidca). De aceea, în partea a doua a articolului, atenția noastră se va opri asupra lor în mai mare măsură, în încercarea de a stabili felul în care ei au receptat şi au răspuns în epocă ideilor promovate de curentele şi orientările folcloristice promovate la Bucureşti sau Cluj.

Unul dintre primii intelectuali din Bucovina care se apropie de noile orientări în cercetarea folclorului este Ilie E. Torouțiu, editor, traducător, folclorist, critic şi istoric literar. El i-a fost asistent profesorului Matthias Friedwagner, autorul antologiei *Rumänische Volkslieder aus der Bukowina. I. Liebeslieder*[92], plecat de la Universitatea din Cernăuți la Universitatea din Frankfurt, unde a creat un Lectorat de limbă română. Influențat de proiectul profesorului său şi stăpânit de sentimentul datoriei față de lumea satului, din care provenea, I. Torouțiu, revenit în Bucovina în anul 1914, a început să publice volume pe care le considera utile oamenilor de la sate: *A fost odată... Poveşti şi cântece poporale*[93] şi *Frunză verde... Cântece poporale*[94].

[90] Filimon Rusu (1882–1957), învățător, publicist, animator cultural bucovinean. Informații detaliate despre activitatea şi scrierile sale se găsesc la Filimon Rusu, *Amintiri. Oameni şi locuri din Ţara Fagilor*, cuvânt-înainte de D. Vatamaniuc, ediție îngrijită, studiu introductiv, note şi comentarii, tabel cronologic de Vasile I. Schipor, indice de nume de Rodica Iațencu, Bucureşti, Editura Academiei Române, 2009.

[91] *Ibidem*, p. 180.

[92] *Rumänische Volkslieder aus der Bukowina*, I Band: *Liebeslieder*. Mit 380 von Alex. Voievidca aufgezeichneten Melodien. Herausgegeben von Dr. Matthias Friedwagner, Würzburg, Konrad Triltsch Verlag, 1940.

[93] Ilie Torouțiu, *A fost odată...,Poveşti şi cântece poporale culese de...*, col. Biblioteca „Bucovina", nr. 3, Cluj, Tipografia „Carmen", Petru P. Barițiu, 1911.

[94] Idem, *Frunză verde... Cântece poporale culese de...*, col. Biblioteca „Bucovina", nr. 4, Solca, 1914.

BDD-A32680 © 2019 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:59:58 UTC)

În acesta din urmă, Torouțiu publică articolul „Câteva cuvinte pentru învățați cu ochilari şi fără ochilari", în care făcea următoarele precizări cu privire la misiunea folcloristului: „Materialul folcloristic din paginile acestea este scos din lucrarea *Cântecele şi basmele neamului românesc din Bucovina*, la care de ani de zile muncim câțiva tovarăşi de idei, adunând mereu material din toate unghiurile Bucovinei şi studiindu-l. Lucrarea proiectată va trebui să fie o energică afirmare a sufletului românesc şi o nestrămutată dovadă de vitalitate a poporului român din Bucovina. Înainte de toate ea va trebui să fie, din partea Bucovinei, cea mai însemnată contribuție pentru studiul limbii, căci culegerea materialului a rămas şi rămâne în sama acelora care vor şi redacta lucrarea: ea – culegerea – nu s-a făcut de către oameni lipsiți de studii pregătitoare, cum s-a întâmplat cu alte colecții de natura aceasta. (…) În lucrarea amintită, materialul va apărea bine studiat, aranjat şi după regulile fonetice. Acolo se va insista şi asupra *cântecelor americane*, un specimen ciudat şi cu totul nou în literatura noastră populară, de când mizeria şi sărăcia l-au silit pe bietul nostru țăran să apuce calea peste Ocean; tot acolo se vor arăta şi numele persoanelor de la care au fost auzite cântecele sau basmele. În numele tovarăşilor mei, I. E. Torouțiu"[95].

Se pot recunoaşte câteva dintre ideile promovate la acea dată de Ovid Densusianu, care susținea o nouă direcție în studiul folclorului. Materialul folcloric adunat trebuia să poată fi utilizat ca document istoric, literar (estetic), lingvistic şi psihologic totodată. Dacă folclorul fusese până atunci o „ştiință a relicvelor", Densusianu venea cu o nouă concepție, a folclorului ca ştiință a prezentului.

Un sfert de veac mai târziu avem, prin mărturia altui bucovinean, dovada că I. E. Torouțiu nu renunțase la proiectul din tinerețe, de a alcătui o culegere amplă a creației populare din Bucovina: „Legat de unele obligații mai vechi, mă abăteam pe la profesorul I. E. Torouțiu, omul de suflet, bun şi înțelegător... Îl găseam încă preocupat de planul ce şi-l făurise cu ani în urmă: publicarea unui imens corpus al folclorului românesc, pe regiuni. Printre numeroşii colaboratori ce şi-i apropiase în vederea transpunerii în viață a vastului proiect, mă aflam şi eu"[96]. Despre acest proiect aminteşte şi editorul volumului lui Ilie E. Torouțiu, *Frunză verde*. *Cântece şi basme poporale din Bucovina* (2003). În paginile studiului introductiv *Întâiul temei şi cea din urmă nădejde, folclorul*, Ion Filipciuc prezintă întâlnirile elevului şi studentului Torouțiu cu personalitățile care i-au marcat devenirea culturală şi ştiințifică: S. Fl. Marian, Constantin Morariu, Leca Morariu, M. Friedwagner. Ei i-au insuflat dorința de a culege cântece şi basme populare, de a le repune, pe calea scrisului, în circuitul folcloric, de a le studia sub aspect literar, semantic şi dialectal. Proiectul său însă nu a mai fost împlinit.

[95] Ilie E. Torouțiu, *Frunză verde*. *Cântece şi basme poporale din Bucovina*, ediție şi studiu introductiv de Ion Filipciuc, Câmpulung Bucovina, 2003, p. 115.

[96] Iulian Vesper, *Memorii*, București, Editura Saeculum I. O., 1999, p. 159–160.

BDD-A32680 © 2019 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:59:58 UTC)

BDD-A32680 © 2019 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:59:58 UTC)